

METODA OŚRODKÓW PRACY

Podstawowe informacje

Metoda ośrodków pracy została wprowadzona w Polsce w latach 20 – tych przez M. Grzegorzewską. Wywodzi się ona z metody ośrodków zainteresowań opracowanej przez belgijskiego lekarza i pedagoga Ovide Decrolye'go, który w swej metodzie opierał się na rozwoju psychicznym dziecka i zainteresowaniach wpływających z jego potrzeb.

Wprowadzona w Polsce do szkolnictwa specjalnego metoda ośrodków zainteresowań była przystosowywana do polskich warunków i modyfikowana przez pracowników Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej.

Główne założenia

Metoda ośrodków pracy poprzez nauczanie całościowe pozwala łączyć działania dydaktyczne i rewalidacyjne. Poprzez ścisły związek z życiem metoda ta stopniowo wprowadza dziecko w poznanie świata i włącza w nurt zmieniającej się rzeczywistości. Niezwykle ważna w tej metodzie jest aktywność dziecka jako podstawowa zasada poznawcza, która daje możliwość kontrolowania zdobytych wiadomości poprzez ich zastosowanie w praktycznym działaniu.

Założenia metody wpisują się świetnie w początkowy okres nauczania szkoły podstawowej, gdzie treści programu i proces dydaktyczny są tak dobrane, by możliwie w jak największym stopniu integrować poszczególne dziedziny wiedzy, by ukazać "scalony" obraz świata, aby zrozumiałe były związki między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością. metodzie ośrodków nie ma sztywnego podziału na przedmioty nauczania, a realizacja treści z języka polskiego, matematyki, techniki, plastyki, muzyki, wychowania fizycznego pozostaje w ścisłym związku z poznaniem środowiska społeczno – przyrodniczego.

Cele

Metoda uczy obserwowania, badania, myślenia rozumienia zjawisk przyrodniczo – społecznych, uczy wyciągania wniosków.

Praca metodą ośrodków pracy sprzyja rozwijaniu mechanizmów poznawczych dzięki ciągłości, systematyczności i logice w układzie materiału oraz uaktywnieniu wszystkich analizatorów w naturalnych warunkach.

Dla kogo

W pedagogice specjalnej metoda świetnie odpowiada potrzebom edukacyjnym i psychofizycznym uczniów z upośledzeniem umysłowym, którzy mają duże trudności w różnicowaniu, uogólnianiu, abstrahowaniu, wiązaniu logicznych całości, tworzeniu nowych pojęć, wnioskowaniu samodzielnym myśleniu, orientacji w nowej sytuacji.

Metoda ośrodków pracy oparta na zainteresowaniach dziecka, dostosowana jest do jego charakterystycznych potrzeb i skłonności, uwzględnia wszystkie właściwości psychiczne ucznia, a także wymagania zawarte w programie nauczania i dlatego stanowi inspirację dla kształcenia zintegrowanego szkoły podstawowej.

Stosowanie /Wykorzystanie /Charakterystyka

Metoda ośrodków pracy posiada specjalną konstrukcję systemu lekcyjnego. Lekcje jednego dnia stanowią podstawową jednostkę dydaktyczną, tzw. **dzienny ośrodek pracy**. Nauczyciel wychodzi z jednego zagadnienia, wokół którego grupują się inne, bezpośrednio wiążące się z nim tematy. Dzielne ośrodki pracy składają się na ośrodki tygodniowe, a te z kolei na ośrodki okresowe i roczne. Nauczyciel wychodzi z jednego zagadnienia, stanowiącego centrum, wokół którego grupuje się inne, bezpośrednio z nim wiążące się problemy.

Planując ośrodek pracy nauczyciel określa cele, jakie zamierza osiągnąć oraz formy i metody, jakie chce zastosować do ich osiągnięcia. Należy przy tym uwzględnić cechy indywidualne uczniów, ich zainteresowania, tempo pracy oraz przeplatanie wysiłku umysłowego z fizycznym.

W dziennym ośrodku pracy wyróżnia się następujące etapy: **zajęcia wstępne; praca poznawcza – obserwacja i kojarzenie; ekspresja; zajęcia końcowe.**

Zajęcia wstępne stanowią pierwszy etap dziennego ośrodka pracy. Tworzy się wówczas odpowiednie warunki dalszej pracy, atmosferę przygotowującą do wysiłku poznawczego i działań praktycznych w ciągu dnia. W zajęciach wstępnych realizowane są treści z różnych przedmiotów. Obejmują one następujące czynności: zajęcia porządkowe

(przywitanie z uczniami, lista obecności, ustalenie daty); analizę zmian przyrodniczych i stanu pogody; ćwiczenia ruchowe związane z tematyką dnia; ustalenie celu i tematu zajęć.

Obserwacja jest kolejnym etapem metody ośrodków pracy, który ma na celu poznanie nowego materiału, dostarczenie potrzebnej ilości materiału do stworzenia systemu wiedzy o danym zjawisku. Obserwowanie polega na celowym, planowym i świadomym spostrzeganiu przedmiotów i zjawisk. W zależności od kryteriów, jakie przyjmujemy obserwację możemy podzielić na bezpośrednią i pośrednią, dowolną i kierowaną, planową i przypadkową. Obserwacja bezpośrednia, to poznanie przedmiotu, sytuacji, zjawiska przyrodniczego w naturalnych warunkach. Proces poznawczy powinien przebiegać tam, gdzie wymaga tego omawiany temat, np. w parku, na poczcie, w klasie. Czynności planowane są tak, aby uczeń czynnie uczestniczył w obserwacji i samodzielnie dochodził do wniosków. Podczas obserwacji, dziecko ma możliwość dotykania, wężania, smakowania, przekształcania, manipulowania. Na zakończenie obserwacji prowadzonej w naturalnym środowisku nauczyciel powtarza z uczniami zgromadzone wiadomości.

Obserwacja ściśle związana jest z kolejnym etapem pracy poznawczej zwanym **kojarzeniem**, podczas którego następuje wiązanie tego, co działo się w czasie obserwacji z tym, co działo się wcześniej i w innej sytuacji. Zgromadzoną wiedzę weryfikuje się, łączy w logiczną całość i wiąże z materiałem poprzednio opracowanym w zwarty system. Ma to na celu uświadomienie uczniom rozmaitego rodzaju związków i zależności między faktami, skutkami i przyczynami. W tym celu wykorzystuje się przyniesione ze spaceru eksponaty i wspomaga pamięć uczniów odpowiednio dobranymi środkami dydaktycznymi. Dzięki temu dziecko uświadamia sobie i łączy w całość istotne cechy poznawanego przedmiotu, określa cechy wyróżniające go spośród innych.

W nauczaniu metodą ośrodków pracy istotną rolę odgrywa również obserwacja pośrednia, czyli poznanie za pomocą filmu, obrazu, książki.

Kolejnym ogniwem dziennego ośrodka pracy jest **ekspresja**. Polega ona na wyrażeniu przeżyć uczniów będących wynikiem wielozmysłowej obserwacji, w różnych formach wyrazu. Uwzględniając różnorodność form wyrażania przeżyć wyróżnia się następujące rodzaje ekspresji: praktyczną, plastyczną, ruchową, muzyczną oraz werbalną. Podczas ekspresji uczniowie ujawniają swoje przeżycia, sprawdzają swoje umiejętności i wiadomości, utrwalają wiadomości i zdobywają nowe, mają możliwość zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce. Dla nauczyciela ekspresja jest bogatym źródłem poznania dziecka, jego potrzeb, możliwości.

Zajęcia końcowe są podsumowaniem pracy i sprawdzeniem zdobytych wiadomości. Ważnym elementem zajęć końcowych jest ocena pracy i zachowania uczniów. To także czas na uporządkowanie miejsca pracy i zasygnalizowanie tematu następnego ośrodka dziennego.

Propozycje bibliograficzne

Doroszewska J., Pedagogika specjalna, Wrocław 1981,

Kosińska A., Polak A., Żizka D., Uczeń metodą ośrodków pracy, Warszawa 1999.

Opracowała: mgr Beata Przybyłowska

psycholog, oligofrenopedagog, tyflopédagog